

Erasmus+

УДК 376.1(44) + 378.4(44)

DOI: <http://doi.org/10.32589/1817-8510.2025.4.354808>

Писанко Марія Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,
декан філологічного факультету освітніх технологій,
Київський національний лінгвістичний університет

ORCID ID: [0000-0002-4468-3996](https://orcid.org/0000-0002-4468-3996)

mariia.pysanko@knlu.edu.ua

Кириленко Валентина Граціянівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології і туризму,
Київський національний лінгвістичний університет

ORCID ID: [0000-0002-3727-1694](https://orcid.org/0000-0002-3727-1694)

valentyna.kyrylenko@knlu.edu.ua

graval110@gmail.com

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА У ФРАНЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті висвітлено сучасний стан інклюзивної освіти у Франції з акцентом на систему підтримки дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Представлено статистичні дані щодо зростання кількості учнів з інвалідністю, особливості нормативно-правового регулювання інклюзивної освіти, еволюцію підходів до навчання таких дітей. Особливу увагу приділено професійній підготовці супровідного персоналу, механізмам інституційної підтримки та співпраці з медико-соціальними установами. У статті проаналізовано досвід Університету Пуатьє як приклад ефективної реалізації принципів інклюзії на рівні вищої освіти. Окреслено перспективи адаптації французьких практик в українському освітньому просторі.

Ключові слова: інклюзивна освіта, учні / студенти з ООП, супровід, Франція, Університет Пуатьє, нормативне забезпечення, педагогічна підтримка, адаптація.

Pysanko, Mariia,

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Dean of Educational Technologies Philology Department,
Kyiv National Linguistic University
ORSID ID: [0000-0002-4468-3996](https://orcid.org/0000-0002-4468-3996)
mariia.pysanko@knlu.edu.ua

Kyrylenko, Valentyna,

PhD in Psychology, Associate Professor,
Department of Psychology and Tourism
Kyiv National Linguistic University (Ukraine, Kyiv)
ORSID ID: [0000-0002-3727-1694](https://orcid.org/0000-0002-3727-1694)
valentyna.kyrylenko@knlu.edu.ua
graval110@gmail.com

INCLUSIVE EDUCATION IN FRANCE: CONTEMPORARY DEVELOPMENTS, KEY CHALLENGES, AND FUTURE PERSPECTIVES

The paper explores the current state of inclusive education in France, with a focus on the support system for children with special educational needs (SEN). It presents statistical data on the growing number of students with disabilities, outlines legal and regulatory frameworks, and traces the evolution of educational approaches to inclusion. Special attention is given to the professional training of support personnel, institutional assistance mechanisms, and collaboration with medical-social structures. The case of the University of Poitiers is highlighted as an example of effective inclusive practices in higher education. The article also discusses the potential for adapting French experiences within the Ukrainian educational system.

Key words: inclusive education, students with SEN, support staff, France, University of Poitiers, legal framework, pedagogical assistance, adaptation.

У XXI столітті одним із ключових векторів розвитку освіти є її інклюзивність – здатність системи реагувати на потреби кожного здобувача освіти, забезпечуючи рівний доступ до знань, підтримки та розвитку незалежно від індивідуальних особливостей. Інакше кажучи, **інклюзивна освіта** – це система освітніх послуг, яка забезпечує рівний доступ до якісної освіти для всіх, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби, осіб з інвалідністю або належать до

соціально вразливих груп тощо (*Міністерство освіти і науки України*). Це передбачає не лише адаптацію, а й **перебудову освітнього середовища** відповідно до різноманітності потреб.

Інклюзія сьогодні – не просто педагогічна новація, а принципова зміна філософії освіти, що передбачає переосмислення ролі вчителя / викладача, змісту навчання та способів організації освітнього середовища. Однак упровадження інклюзивної освіти є складним процесом, що супроводжується низкою викликів – як організаційних і методичних, так і ціннісно-світоглядних, зокрема таких:

1. Низька готовність закладів освіти до інклюзії:

– відсутність засобів фізичної доступності (пандуси, ліфти, спеціальне обладнання);

– нестача фахівців: тьюторів, асистентів учителя, логопедів, психологів тощо.

2. Недостатня підготовка вчителів / викладачів: більшість педагогів не мають спеціальної підготовки з інклюзивної методики, не знають, як працювати з дітьми із здобувачами освіти з різними інклюзивними потребами.

3. Сприйняття інклюзії суспільством: стереотипи, упередження, відсутність інклюзивної культури тощо.

4. Недостатнє фінансування: індивідуальні програми розвитку потребують ресурсів, яких не завжди вистачає.

5. Нерівномірна реалізація інклюзії: у великих містах інклюзивні практики розвинені краще (Briolight, 2025; Ранок-Портал 2024).

Українська освітня система, долаючи ці виклики, перебуває на етапі активного пошуку ефективних моделей інклюзії, що потребує наукового осмислення, міждисциплінарного підходу та обміну кращими практиками. Серед них виокремлюють такі:

• **підготовка педагогів:**

– включення інклюзивної психології, педагогіки та методик навчання різних дисциплін в програми педагогічних університетів;

– курси підвищення кваліфікації, сертифікаційні програми (напр., CAPPE у Франції).

• **міждисциплінарний підхід:**

– співпраця вчителів / викладачів, психологів, логопедів, соціальних працівників;

• **розвиток інклюзивної культури:**

– інформаційні кампанії, робота з батьками, залучення громадськості;

• **застосування технологій:**

– асистивні технології, цифрові ресурси;

• **державна політика:**

– законодавча підтримка (в Україні – Закон “Про освіту”, Концепція НУШ, Накази МОН щодо ІРЦ, індивідуальних програм тощо)

Метою статті є окреслення ключових проблем і викликів, пов’язаних із реалізацією інклюзивної освіти

в сучасному освітньому просторі, а також аналіз потенційних шляхів їх подолання з урахуванням міжнародного досвіду під час участі у Програмі міжнародної академічної мобільності Erasmus+ **“Inclusion du handicap en milieu scolaire et universitaire” (17-21 février 2025)** в Університеті Пуатьє, Французька Республіка.

Програма академічної мобільності передбачала онаяомлення з організацією інклюзивного навчання в Університеті Пуатьє студентів з розладами аутичного спектру і з вадами зору та слуху, організацією академічної мобільності таких студентів, підготовкою сурдоперекладачів та викладачів сурдоперекладу; участь у семінарах “Інклюзія: Полюси інвалідності”, “Інклюзія. Навчання інвалідів у школах та університетах”, організованих за підтримки SURIEE та INSPÉ Академією з підготовки педагогічного персоналу та викладачів міста Пуатьє за участі 46 колег із Центральної Азії, Балкан, Індонезії та України, обмін передовим досвідом щодо організації навчання учнів / студентів з інвалідністю в школах та університетах; вивчення історії прийому дітей з обмеженими можливостями в школи у Франції, професійної підготовки спеціальних педагогів і вчителів, які працюють із дітьми з особливими потребами, законодавчою базою та прийомом дітей з обмеженими можливостями в школи сьогодні тощо.

Політика інклюзивної освіти в Університеті Пуатьє. Університет Пуатьє використовує термін “студенти з інвалідністю” у широкому значенні, охоплюючи різноманітні категорії осіб з особливими потребами. До цієї групи належать студенти з порушеннями слуху та зору, із мовленнєвими труднощами (зокрема дислексією та дисграфією), а також із психічними та психологічними порушеннями – такими як біполярні розлади, професійне вигорання, розлади аутистичного спектру тощо. Це не лише особи, що користуються інвалідним візком, але й ті, чия інвалідність не є очевидною на перший погляд.

В університеті функціонує спеціалізований відділ з інклюзивної освіти, який відповідає за організацію освітнього процесу для студентів з особливими освітніми потребами. Для отримання інклюзивних послуг студент має звернутися до цього відділу, надавши інформацію про свої індивідуальні потреби та ознайомившись з можливостями адаптації навчального процесу. Співробітники відділу, що мають відповідну медичну освіту, здійснюють оцінку доцільності впровадження конкретних адаптацій. На підставі цієї оцінки складається офіційний документ, який затверджується адміністрацією факультету і надсилається відповідним службам і викладачам з метою забезпечення належних умов навчання.

Система підтримки також передбачає допомогу студентам із тимчасовими обмеженнями (наприклад, при травмах) та з неформалізованими психо-

емоційними труднощами, які не мають офіційного медичного діагнозу, але потребують відповідного реагування. Таким чином, університет забезпечує індивідуалізований, персоналізований підхід, гарантуючи водночас конфіденційність наданої студентом інформації.

Питання інклюзії стосується не лише навчально-го процесу, а й умов проживання студентів: зокрема, оцінюється, наскільки житлові умови відповідають потребам особи з інвалідністю. Водночас працівники відділу здійснюють оцінку можливості участі таких студентів у програмах академічної мобільності.

Одним із пріоритетних напрямів є розробка спеціальних умов для студентів з дислексією та дисграфією. Зокрема, передбачається більш толерантне ставлення з боку викладачів, можливість надання додаткового часу під час іспитів або заміни письмових іспитів на усні. Студенти з фізичними порушеннями можуть користуватися адаптованим обладнанням, отримувати допомогу спеціалістів або супровід собак-поводирів.

Діяльність відділу інклюзивної освіти реалізується у двох основних напрямках:

1. **Супровід студентів з інвалідністю**, включаючи організаційні питання та забезпечення індивідуальних потреб.

2. **Інформаційно-просвітницька діяльність**, спрямована на підвищення рівня інклюзивної обізнаності серед викладачів і студентів. Ця діяльність охоплює проведення тематичних зустрічей, майстер-класів, участь у загальнонаціональних та європейських заходах, таких як *Тиждень студентів з інвалідністю*.

Основна мета інклюзивної політики університету – усунення бар'єрів, що перешкоджають студентам з інвалідністю здобувати повноцінну освіту та брати активну участь у суспільному житті. Ця політика спрямована на забезпечення рівного доступу до інформації, ресурсів і послуг для всіх студентів, незалежно від їхніх фізичних, когнітивних, мовних чи соціальних особливостей.

Інклюзивна політика реалізується через такі ключові компоненти:

• **Інфраструктурна доступність**: незважаючи на архітектурну різноманітність кампусів, університетські будівлі пристосовані до потреб осіб з інвалідністю (наявність пандусів, ліфтів, автоматичних дверей, тактильних покажчиків тощо). Ведеться постійна робота щодо покращення внутрішнього простору для зручності пересування.

• **Цифрова доступність**: вебсайти, мобільні додатки та інші цифрові ресурси відповідають стандартам доступності, зокрема рекомендаціям WCAG (Web Content Accessibility Guidelines), розробленим з метою зробити вебконтент більш доступним для людей з обмеженими можливостями, такими як зо-

рові, слухові, рухові, мовленнєві, когнітивні, мовні, навчальні та неврологічні. Інформація подається у зрозумілій формі, із використанням альтернативних текстів, субтитрів, можливістю змінювати шрифт або активувати спеціальний режим читання.

• **Доступність освіти**: для студентів із різними видами інвалідності передбачено низку заходів, таких як додаткові заняття, адаптовані навчальні модулі, аудіоверсії лекцій, матеріали шрифтом Брайля тощо. Університет упроваджує принципи інклюзивної педагогіки, забезпечуючи рівність доступу до знань.

Підтримка осіб з інвалідністю виходить за межі освітнього процесу. Вона охоплює й інші сфери професійного становлення, зокрема проходження виробничої практики та подальше працевлаштування. У цьому контексті університет підтримує контакти з потенційними роботодавцями та організаціями, які приймають студентів на практику. Здійснюється передача відповідної інформації та організація необхідних умов.

Особливе значення надається створенню локальних, національних та європейських мереж підтримки студентів з інвалідністю. Це включає співпрацю з міністерствами, службами зайнятості, громадськими організаціями та іншими структурами, що сприяють соціальній та професійній інтеграції таких осіб.

Таким чином, інклюзивна політика Університету Пуатьє ґрунтується на принципах міжсекторальної взаємодії, персоніфікованого підходу та рівного доступу до освіти для всіх категорій студентів.

Інклюзивна освіта в Університеті Пуатьє реалізується не лише шляхом створення умов для рівного доступу до навчального процесу, але й через забезпечення можливостей академічної мобільності для студентів з інвалідністю. Упродовж останніх років понад 1600 студентів з інвалідністю взяли участь у міжнародних програмах академічного обміну. У низці випадків функціональні можливості цих студентів становили менш ніж 50%, зокрема через мовленнєві порушення, психомоторні розлади та наявність хронічних захворювань.

Тривалість міжнародної академічної мобільності зазвичай не перевищувала 150 днів (еквівалент одного семестру). Для забезпечення ефективної адаптації учасників обміну з інвалідністю передбачено спеціальні заходи фінансової підтримки, що надаються в межах програми **Erasmus+**. Така підтримка спрямована на компенсацію додаткових витрат, пов'язаних із проживанням, транспортом, супроводом або медичним забезпеченням.

У межах академічної мобільності учасники мали змогу ознайомитися з історією розвитку інклюзивної освіти у Франції, а також з нормативно-правовими засадами, що регламентують інклюзивне освітнє середовище в закладах загальної середньої освіти. Осо-

бливу увагу приділено таким законодавчим актам, як **Закон про освіту**, **Закон про інклюзивну освіту** та **Закон про облаштування навчальних закладів**, які визначають основні принципи рівного доступу до освіти та адаптації освітнього простору для осіб з особливими освітніми потребами.

Соціальний вимір інклюзії у Франції є не менш значущим: він включає заходи з підготовки фахівців у галузі інклюзивної педагогіки. Зокрема, підготовка спеціальних педагогів, які працюють з дітьми та молоддю з інвалідністю, здійснюється в **Національному вищому інституті підготовки викладачів та освіти (Institut National Supérieur du Professorat et de l'Éducation – INSPE)**. Освітні програми цього закладу орієнтовані на розвиток компетентностей, необхідних для викладання в інклюзивному середовищі та ефективного супроводу осіб з особливими освітніми потребами.

Розвиток інклюзивної освіти у Франції. Навчання учнів із проблемами розвитку може здійснюватися як у спеціальних закладах, так і в загальноосвітніх навчальних установах. У Франції є кілька типів спеціальних шкіл. Насамперед особливу увагу приділяють дітям з вадами слуху і глухих дітей. Відкриття таких шкіл розпочалося ще у XVIII столітті, що відображає епоху філософського переосмислення необхідності забезпечення освіти для дітей з різними вадами. З того часу стала загальноприйнятою можливість навчання дітей із сенсорними порушеннями, оскільки раніше вважалося, що таке навчання неможливе. У середині XVIII століття вчені почали замислюватися над способами організації взаємодії між здоровими школярами та дітьми з вадами. Також педагоги того часу дійшли висновку, що нечуючих і незрячих дітей слід і необхідно навчати.

Виникло питання випрацювання методів навчання таких дітей, оскільки взаємодія з ними ускладнювалася. Зокрема, досліджували можливість визначення ступеня розуміння сказаного через міміку та погляд дитини, що стосувалося передусім нечуючих учнів. Саме в такому контексті почали з'являтися нові революційні педагогічні підходи. Першим, хто запропонував запровадити інклюзивну освіту для таких учнів, був священник Шарль-Мішель Епе, який навчав дітей з вадами у своєму приході.

Згодом почали створювати спеціальні школи для незрячих дітей. Першим, хто працював з цими учнями та заснував спеціальну школу у Парижі, був Віктор Гаюї. Народжений у 1745 році, він став піонером у навчанні незрячих дітей, продемонструвавши власний метод – використання спеціального рельєфно-лінійного шрифту. За цим шрифтом сліпі учні навчалися майже століття, допоки Луї Брайл не розробив рельєфно-крапковий шрифт.

Іншими закладами освіти є медико-освітні установи, які були відкриті ще з XV століття. Вони слугува-

ли першим видом закладів з психіатричною допомогою, які, проте, могли також здійснювати навчання. Яскравим прикладом є історія хлопчика, знайденого в лісі, якому психіатр запропонував створити умови для навчання. Спочатку терапевти відмовлялися працювати з дітьми із затримкою психічного розвитку, стверджуючи, що їх місце в психіатричних закладах, проте згодом почали відкривати спеціальні школи для таких дітей. Перші заклади цього типу з'явилися у 1890 році й функціонують дотепер.

Третій тип спеціальних інституцій становлять звичайні заклади освіти – інститути педагогіки, засновані в XIX столітті та призначені для виховання дітей з порушеннями поведінки. Метою таких закладів було перевиховання порушників закону, тому вони відрізнялися більш гуманним ставленням порівняно з тюремними установами.

Ще одним видом таких закладів є школи для дітей з моторними та руховими порушеннями, розвиток яких датується початком XX століття. Важливо також урахувати, що війни XX століття спричинили зростання кількості осіб з інвалідністю, що вимагало перегляду та вдосконалення системи освіти та реабілітації і для дорослих, і для дітей. Для відновлення моторних функцій проводили лікувальні та реабілітаційні заходи. Багато таких закладів були створені з метою повернення можливості працювати і жити повноцінним життям. Навчання в таких закладах сприяло відновленню функціональних можливостей як дорослих, так і дітей з різними формами порушень.

Ці навчальні установи продовжують розвиватися і сьогодні, оскільки у Франції середня освіта є обов'язковою для всіх без винятку, включно з особами з інвалідністю. Незважаючи на цю обставину, існують особи, які з різних причин не могли відвідувати школу або не змогли засвоїти програму. З 1881 року у Франції шкільна освіта є доступною, безкоштовною та обов'язковою відповідно до закону. Саме це спричинило створення спеціалізованих програм для дітей, яких тоді називали “ненормальними”. Однак, незважаючи на наявність спеціальних шкіл, батьки дітей з особливими освітніми потребами прагнули інтегрувати таких дітей у звичайні загальноосвітні заклади, що сприяло створенню додаткових програм адаптації. Після понад двадцятирічних обговорень і дебатів у сфері освіти упродовж XX століття були створені спеціальні класи для таких учнів. У 1979 році в школах було відкрито класи адаптації, а в 1991 році вони були реорганізовані в класи інтеграції шкільної освіти. З 2015 року такі класи отримали назву “класи (спільноти) інтегрованої шкільної освіти”. Спершу до них залучали всіх дітей, які потребували спеціального догляду, у подальшому ж учнів поділяють відповідно до ступеня нозології та складності їхніх порушень.

На сьогодні відкрито спеціальні класи для таких дітей з метою їх поступового переходу до звичайних класів під час навчання. Також створено класи для учнів з обмеженими можливостями із професійною орієнтацією. З 1983 року започатковано впровадження системи спеціального супроводу дітей з обмеженими можливостями: ці учні перебувають у класах під постійною опікою педагога, але разом з іншими школярами. Головне завдання такої інтеграції полягає у створенні умов для присутності дітей з особливими освітніми потребами в шкільному колективі, можливості товаришувати з іншими дітьми, а також отримувати необхідну допомогу та підтримку, що сприяє їхній соціалізації та їхньому розвитку.

З моменту започаткування навчання дітей з ООП постала проблема підготовки педагогів, здатних працювати з дітьми з інвалідністю, розроблення відповідних рекомендацій і положень як у Франції, так і в інших країнах Європи щодо інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у звичайну школу, з акцентом на підготовку спеціалістів, які мають відповідні знання, навички й уміння. Це дозволяє сьогодні продовжувати цю важливу та складну роботу, що є цікавою та перспективною.

Отже, гасло інклюзивної освіти у Франції: кожен учень має отримувати індивідуальний супровід, який відповідає його потребам. Це і є головною метою сучасної освіти, яка прагне створити інклюзивне освітнє середовище, сприятливе для всіх учасників навчального процесу.

Станом на кінець 2023 року кількість учнів з ООП у Франції становила 439 тисяч осіб. На початок вересня 2024 року ця цифра зросла до 510 тисяч, що означає збільшення на 8 %. Загалом діти з обмеженими можливостями становлять близько 4 % усього шкільного населення країни. З боку держави спостерігається зростаюча увага до потреб цієї категорії дітей. Зокрема, можна відзначити збільшення кількості учнів у спеціалізованих ліцеях. Якщо розглядати ситуацію в розрізі департаментів Франції, то кількість дітей з ООП суттєво відрізняється залежно від регіону, причому зростає саме чисельність учнів у спеціалізованих освітніх установах. Виявлення особливих освітніх потреб здійснюється через спеціальні департаментальні структури, однак підходи до діагностики та оцінювання можуть варіюватися від одного департаменту до іншого.

Якщо розглядати категорії порушень, то особливу увагу привертають діти з розладами аутистичного спектру. До певного часу ця категорія не визнавалася як така, що належить до осіб з інвалідністю, однак нині вони офіційно входять до цієї категорії. Таким чином, до традиційних категорій інвалідності були додані також аутистичні розлади, що призвело до нових викликів у сфері педагогіки, особливо в роботі з учнями з когнітивними порушеннями. Тому наразі

проблема полягає в розробленні ефективних методів навчання таких дітей у звичайному класі.

У разі навчання таких дітей у загальноосвітніх класах вони мають право на індивідуальний супровід. Система супроводу у Франції є добре організованою на муніципальному рівні. Близько 60 % дітей з ООП отримують супровід та професійну підтримку в класі, половина з них мають індивідуальний супровід, а інша частина – адаптується до шкільного середовища самостійно, користуючись доступними засобами і технологіями.

На сьогодні розроблені спеціальні методики викладання для учнів з ООП, 93,6 % супровідного персоналу володіють необхідними техніками і прийомами. Водночас зростає потреба в додатковому залученні педагогічного персоналу для підтримки інклюзивного процесу. Наразі понад 5 тисяч педагогів виконують функції супроводу учнів з особливими потребами, що ставить питання про розширення кадрового складу порівняно зі звичайними вчителями.

У французькій системі інклюзивної освіти функціонують три основні модулі спеціалізованого навчання:

1. **Методики роботи з дітьми з ООП у загальноосвітніх школах.**

2. **Техніки позитивної підтримки учнів у школах і коледжах,** зокрема колективні методики підтримки, які передбачають залучення фахівців для супроводу таких учнів при інтеграції до класу.

3. **Співпраця з медико-соціальними установами,** які визначають необхідні умови перебування учня, включно з потребою в супроводі спеціального педагогічного та медичного персоналу – здебільшого в межах спеціалізованих закладів.

Щодо нормативного забезпечення інклюзії, то слід відзначити послідовну еволюцію законодавства. У сучасному контексті Франція перебуває на етапі адаптації учнів з ООП до умов загальноосвітнього середовища. Саме поняття “інклюзія” з’явилося у французькому освітньому дискурсі у 2013 році, а відповідне законодавче закріплення – у 2019 році. До 1975 року діти з інвалідністю навчалися виключно в спеціалізованих закладах. Згодом відбулася кардинальна зміна підходів: у центр освітньої політики було поставлено принцип рівності прав, що передбачає навчання всіх дітей – незалежно від їхнього фізичного чи когнітивного стану – в одному класі. Починаючи з 2012 року освітня політика Франції спрямована на врахування індивідуальних потреб дитини. У цьому контексті постає питання диференціації педагогічних підходів для роботи з гетерогенними групами учнів. Політика держави наразі зосереджена на адаптації дітей, які раніше навчались у спеціальних закладах, до умов загальноосвітньої школи. Це означає реалізацію принципу рівності доступу до навчання та створення умов для повноцінної участі всіх учнів у навчальному процесі. Інклюзивний за-

клад – це не лише школа для дітей з інвалідністю, а простір, доступний для всіх школярів. Це означає, що всі діти, незалежно від особливостей розвитку чи життєвих обставин, мають право на спільне навчання. Окрема проблема для сучасних освітян Франції – це діти з ООП, які прибули з інших країн і не володіють французькою мовою, діти, батьки яких часто змінюють місце проживання, а також учні, що мають труднощі в навчанні з інших причин.

Отже, у Франції концепція “школи для всіх” передбачає, що наявність інвалідності не є обмеженням, а викликом для створення гнучкої і відкритої системи освіти. Структура інклюзії включає різні інституційні механізми та ресурси, які забезпечують навчання всіх школярів. Наразі можна виокремити чотири основні категорії супроводу в освітньому середовищі:

- діти з інвалідністю;
- діти без інвалідності, але з проблемами зі здоров'ям;
- учні з труднощами в навчанні;
- діти, що перебувають у складних життєвих обставинах (наприклад, біженці або діти мігрантів).

Серед перспектив розвитку інклюзивної освіти – створення навчальних моделей для “шкіл для всіх”. Ідеться про створення умов доступності, адаптації та підтримки в межах загальноосвітніх закладів. Одночасно французькі освітяни розуміють виклики, з якими стикаються педагоги, що працюють з такими учнями. Тому пріоритетом убачають розвиток системи підготовки вчителів, зміцнення професійної підтримки та створення середовища колегіальної взаємодії і взаємопідтримки.

Прикладом такої підготовки є отримання вчителями сертифіката CAPPEI – це сертифікат професійної придатності до практики інклюзивної освіти. Його мета – підтвердження кваліфікації вчителів початкової та середньої шкіл, покликаних виконувати свої обов'язки в школах, навчальних закладах, установах та службах, що приймають учнів з ООП, пов'язаними з інвалідністю, значними труднощами в навчанні або хворобою, а також для сприяння місії запобігання труднощам у навчанні та адаптації викладання.

Основні принципи CAPPEI:

- забезпечення права всіх учнів на якісну освіту;
- сприяння вирівнюванню шансів на успіх для всіх здобувачів освіти;
- розвиток компетентностей учителів, які координують інклюзивні програми в школах;
- перетворення кожного вчителя-спеціаліста на ресурс для інклюзивної школи;
- допомога вчителям в адаптації навчальних програм відповідно до потреб учнів з особливими освітніми потребами.

Отримати CAPPEI можна таким чином:

1. Склавши відповідний екзамен: вчителі початкової та середньої школи державної освіти, учи-

телі, що працюють у приватних навчальних закладах за контрактом, можуть скласти іспит на професійну придатність до інклюзивної освіти (CAPPEI).

Іспит CAPPEI складається з трьох послідовних тестів перед комісією, призначеною журі:

- **Тест 1:** 45-хвилинне навчальне заняття з групою студентів, після якого проводиться 45-хвилинна співбесіда з комітетом. Навчальне заняття дозволяє оцінити конкретні педагогічні навички й уміння вчителя в професійній ситуації. Співбесіда дозволяє кандидату пояснити, у власному робочому контексті, свій вибір підходів для задоволення потреб студентів. Кандидат повинен вміти аналізувати свою практику з урахуванням теоретичних та інституційних аспектів, зокрема аспектів інклюзивної освіти.

- **Тест 2:** Співбесіда з комітетом на основі досьє, підготовленого кандидатом про його професійний досвід. Презентація цього досьє не перевищує 15 хвилин. Після цього проводиться співбесіда тривалістю 45 хвилин.

- **Тест 3:** 10-хвилинна презентація дії під керівництвом кандидата, що демонструє його роль як консультанта в інклюзивній освіті та знання методів навчання учнів з особливими освітніми потребами, з подальшим 20-хвилинним обговоренням з комітетом. Презентація може бути виконана з використанням будь-якого письмового або цифрового носія (аудіозапис, відео тощо).

Кожен тест оцінюється у 20 балів. Для отримання CAPPEI потрібен середній бал щонайменше 10 з 20 за всі три тести. У разі незарахування кандидат може подати запит на збереження балів, отриманих на іспиті, які перевищують або дорівнюють 10 з 20, протягом максимум трьох років.

2. Через валідацію (оцінку) накопиченого професійного досвіду (VAEP): Учителі, які працювали у сфері інклюзивної освіти протягом певного періоду, можуть отримати сертифікат, що підтверджує їхній досвід.

Таким чином, CAPPEI спрямований на підвищення кваліфікації вчителів у галузі інклюзивної освіти. Отримання сертифіката CAPPEI дає змогу вчителю обіймати постійну посаду, пов'язану з адаптивним навчанням і навчанням дітей з інвалідністю. **Сертифікація CAPPEI у Франції** – зразок професійного підходу до підготовки вчителів для роботи в інклюзивному середовищі, оскільки вона поєднує теоретичну, практичну та експертну оцінку, гарантує компетентність педагогів і стандартизований підхід до їхньої кваліфікації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інклюзивна освіта XXI століття – не просто педагогічна інновація, а системоцентрична парадигма, що забезпечує рівний доступ до навчання для всіх здобувачів, незалежно від фізичних, сенсорних,

когнітивних, мовних чи соціальних особливостей. Наразі реалізація інклюзії в Україні стикається зі значними викликами: від обмеженої інфраструктурної доступності та кадрового дефіциту до недостатньої підготовки вчителів, стереотипів у суспільстві й недостатнього фінансування.

Участь авторів у програмі Erasmus+ в Університеті Пуатьє (17–21 лютого 2025 року), дала змогу познайомитися з практичними моделями організації інклюзивного освітнього процесу як у школах, так і в університетах Франції, системою підтримки студентів із синдромом аутизму, порушеннями слуху, зору, мовлення тощо, роботою університетського інклюзивного відділу в Університеті Пуатьє, а також ознайомитись із діяльністю INSPE та SURIEE.

Отриманий досвід може стати фундаментом для розвитку інклюзивної освіти в Україні – у світлі міжнародного досвіду, інтеграції найкращих практик, міждисциплінарної співпраці й системного підходу до інклюзивності.

Конфлікт інтересів

Автори не мають потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Не використовувався.

CC Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Міністерство освіти і науки України. (n. d.). Інклюзивне навчання. <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&tag=inklyuzivne-navchannya>
- Briolight. (2025, березня 18). Інклюзивність університетів: сучасні виклики та перспективи розвитку в умовах війни. <https://briolight.com/perevagi-ta-nedoliki-inklyuzivnogo-navchannya>
- Ranok-Портал. (2024, червня 24). Інклюзивна освіта в Україні: досягнення, виклики та перспективи. <https://ranok-portal.com.ua/publikatsii/inklyuzyvna-osvita-v-ukrayini-dosyagnennya-vyklyky-ta-perspektyvy/>
Університет Пуатьє

REFERENCES

- Ministry of Education and Science of Ukraine. (n.d.). Inclusive education. <https://mon.gov.ua/tag/inklyuzivne-navchannya?&tag=inklyuzivne-navchannya>
- Briolight. (2025, March 18). University inclusiveness: Current challenges and development prospects in the context of war. <https://briolight.com/perevagi-ta-nedoliki-inklyuzivnogo-navchannya>
- Ranok Portal. (2024, June 24). Inclusive education in Ukraine: Achievements, challenges, and prospects. <https://ranok-portal.com.ua/publikatsii/inklyuzyvna-osvita-v-ukrayini-dosyagnennya-vyklyky-ta-perspektyvy/>

*Дата надходження до редакції 03.10.2025 р.
Рекомендовано до друку 29.10.2025 р.*